

Hem “Ciddi” Hem “Sorumluluk Sahibi”: Ciddi Boş Zaman Katılım Düzeylerine Göre Taekwondo Sporcularının Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması*

Müge AKYILDIZ MUNUSTURLAR, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, mugeakyildiz@eskisehir.edu.tr, Eskişehir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-1386-4014
Süleyman MUNUSTURLAR, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, suleymanmunusturlar@eskisehir.edu.tr, Eskişehir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-2245-9707
Özkan UYGUR, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı, ozkanuygur@ogr.eskisehir.edu.tr, Eskişehir, Türkiye, ORCID: 0009-0007-2175-9525

Öz

Bu araştırmanın temel amacı taekwondo sporcularının ciddi boş zaman (CBZ) katılım düzeylerinin incelenmesi ve kişilik özellikleri bakımından aralarındaki farklılıkların araştırılmasıdır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Ciddi ve Kayıtsız Boş Zaman Ölçeği ve Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi kullanılmıştır. 2019 yılı Taekwondo Şampiyonalarına katılan 150 taekwondo milli takım sporcusuna kolayda örnekleme yöntemiyle ulaşılarak çalışmaya ilişkin veriler toplanmıştır. Taekwondo sporcularını CBZ katılım düzeylerine göre sınıflandırmak amacıyla kümeleme analizi yapılmış ve ortaya çıkan kümelerle ait kişilik özellikleri arasındaki farklılıkların incelenmesi amacıyla MANOVA kullanılmıştır. MANOVA analizi sonucu kümelerin kişilik özellikleri bakımından aralarında anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir. Kümeleme analizi sonuçları incelendiğinde, CBZ katılım düzeylerine göre taekwondo sporcularının iki kümeden oluştuğu ortaya çıkmış ve oluşan kümeler “yüksek düzey mücadeleciler” (YDM) ve “orta düzey mücadeleciler” (ODM) olarak adlandırılmıştır. Sonuç olarak CBZ katılımı arttıkça ciddi boş zaman katılımcısı olarak taekwondocuların daha sorumluluk sahibi, dışadönük, deneyime açık ve yumuşak başlı oldukları ve daha düşük düzeyde nevrotik bireyler oldukları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ciddi boş zaman, Taekwondo, Kişilik, Kümeleme analizi

Both “Serious” and “Conscientious”: A Comparison of Personality Traits of Taekwondo Athletes by Serious Leisure Participation

Abstract

The main purpose of this research is to examine the serious leisure participation (SLP) of taekwondo athletes and to investigate the differences in terms of personality traits. The Serious and Casual Leisure Measure and the Adjective-Based Personality Test were used as data collection tools in the study. Questionnaire was used as data collection method in the research. Data were collected by reaching 150 national team athletes participating in Taekwondo Championships in 2019, by using convenience sampling method. Cluster analysis was performed to classify taekwondo athletes according to their SLP, and MANOVA was conducted to examine the differences between the personality traits of the resulting clusters. According to the results of the cluster analysis, it was revealed that taekwondo athletes consisted of two clusters according to their SLP and the clusters were named as “high-level challengers” (HLC) and “medium-level challengers” (MDC). As a result, it was found that as SLP participation increased, taekwondo players became more conscientious, extroverted, open to experience, and agreeable, and had lower levels of neuroticism.

Keywords: Serious leisure, Taekwondo, Personality, Cluster analysis

* Bu çalışma için Eskişehir Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 15.12.2022 tarihli ve 24553 sayılı “Etik Kurul Onayı” alınmıştır.

Extended Summary

Leisure activities are an important part of our lives that provide us with opportunities to relax and enjoy our free time. Leisure activities can take many forms, from hobbies to social events, and can be enjoyed alone or with others. While some activities are done purely for fun and relaxation, others require dedication and effort to master. Whether it's playing a casual game of cards with friends or spending years mastering a difficult craft, there are endless possibilities for how we can spend our leisure time.

Robert Stebbins, who made a general classification of leisure activities, classified leisure activities as serious and casual leisure. The concept of serious leisure was defined by Stebbins as a result of many years of work as follows; "it is a period of time spent by systematically participating in selected amateur, hobby or voluntary activities that require special knowledge, skills and experience, contain a sense of satisfaction, persevere for the sake of obtaining a career" (Akyıldız Munusturlar & Argan, 2016; Gibson et al, 2002; Gould, 2005; Gould et al., 2008; Stebbins, 1982, 1997, 2007). Serious leisure differs from casual leisure in terms of perseverance, effort, career attainment, providing tangible and continuous benefits, creating a social world and becoming a member of this social community, creating a strong bond between the chosen activity and the participant (Gibson et al., 2002; Gould et al., 2008; Stebbins, 1982).

It has been revealed in the studies that individuals' choice of leisure activities depends on their personal preferences and these preferences depend on personal characteristics such as extraversion, introversion and neuroticism (Akyıldız Munusturlar & Argan, 2016; Barnett, 2006; Harden, 2008; Hills & Argyle, 1998; Kovacs, 2007; Lu & Hu, 2005; Mannell & Kleiber, 1997; Przepiorka & Blachnio, 2017; Tok, 2011; Wills, 1984). Although studies examining the relationship between personality traits and serious leisure participation (Akyıldız Munusturlar & Argan, 2016; Han, 2020; Hungenberg & Gould, 2015; Liu, 2014) are rare, it has been found that serious leisure participants with high levels of extraversion, openness to experience and agreeableness as personality traits have high subjective well-being, life satisfaction and leisure satisfaction.

In this study, it was aimed to compare the personality traits of taekwondo athletes according to their serious leisure participation levels. The sub-objectives created within the framework of this main objective are as follows;

- Dividing taekwondo athletes into clusters according to the level of serious leisure participation,
- Determination of personality traits of clusters and examination of differences,
- Examination of differences between clusters according to demographic characteristics.

The population of the study consists of taekwondo national team athletes, and the sample of the study consisted of 150 taekwondo athletes selected by convenience sampling method. In order to determine the level of serious leisure participation of taekwondo athletes, the SCLM (Serious and Casual Leisure Measure) developed by Akyıldız (2013), which has proven psychometric qualities consisting of 42 items and 9 factors, was used. In order to determine personality traits, the Adjectives Based Personality Test (ABPT) developed by Bacanlı, İlhan and Aslan, 2009, which consists of 40 items and 5 factors, was used.

When the demographic characteristics of the participants were examined, it was revealed that there was an almost equal distribution in the gender variable, 34.7% of the participants were 16-20 years old, they were mainly individuals who had been practicing taekwondo for 6-10 years (47.3%), practiced taekwondo for an average of 5 days a week (30%), competed in the senior (30.7%) and Poomsae (32%) categories, and had high school (42.7%) or undergraduate/pre-graduate (41.3%) education levels.

In order to determine the clustering tendencies of the participants according to the SCLM dimensions, hierarchical clustering analysis was performed and it was found that the most appropriate number of clusters was 2. As a result of the clustering analysis, it was revealed that the averages of the first cluster consisting of 110 taekwondo athletes were higher in all factors than the averages of the second cluster consisting of 40 taekwondo athletes. Based on this finding, the taekwondo athletes forming the first cluster

were named as "high-level challengers" since their mean scores were close to 5 (strongly agree), and the taekwondo athletes forming the second cluster were named as "medium-level challengers" since their mean scores were mainly 3 (neither agree nor disagree). High-level challengers emerged as the group with the highest level of serious leisure involvement, while medium-level challengers emerged as the group with moderate level of serious leisure involvement.

MANOVA analysis was conducted to examine the differences between clusters according to personality traits. While 2 clusters consisting of taekwondo athletes, namely high-level challengers and medium-level challengers, were considered as independent variables, neuroticism, extraversion, openness to experience, agreeableness and conscientiousness variables, which constitute personality traits, were included in the analysis as dependent variables. According to the results of the analysis, when the averages of the personality traits of the clusters were examined, it was found that high-level challengers who showed a high level of serious leisure participation had higher mean scores of extraversion, agreeableness, openness to experience and conscientiousness scores than the other group, medium-level challengers. Medium-level challengers were revealed to have higher mean scores of neuroticism scores. Accordingly, it is possible to say that as the level of serious leisure participation increases, the mean scores of extraversion, openness to experience, agreeableness and conscientiousness dimensions increase significantly.

Chi-square analysis and cross tabulations were used to determine whether there are statistically significant differences between the clusters according to demographic characteristics. According to the results of the analysis, there were no significant differences between the clusters in terms of age, education level and competition category ($p>.05$), while there were significant differences between the clusters in terms of gender, weekly training days and years of sport ($p<.05$).

As a result, when the typologies of taekwondo athletes who show serious leisure participation were examined, it was found that high-level challengers were mostly female, university graduates, training 6 days a week and mainly practicing poomsae; while medium-level challengers were mostly male, high school graduates, training 5 days a week and participating in youth level taekwondo practices and competitions. It was also revealed that high level competitive taekwondo athletes who showed high level of serious leisure participation had higher scores of extraversion, agreeableness, openness to experience and conscientiousness than medium-level competitive taekwondo athletes, while medium-level competitive taekwondo athletes had higher scores of neuroticism. Therefore, as serious leisure participation increased, taekwondo athletes were found to have more extraverted, mild-mannered, responsible, and open to experience personality traits and to have lower levels of neuroticism.

1. Giriş

İnsan davranışını açıklamak, 2500 yıllık bir çaba olmasına rağmen, kişilik kavramını tek başına açıklayabilecek bir tanımlama yapılamamıştır. Kişilik "bireyin davranış, duygu, zihin ve yaradılış ile ilgili tüm davranışlarını içeren özelliklerdir" (Harden, 2008). Kişilik özellikleri, iş yaşamı ile iş zamanının dışında olan zaman içerisindeki tüm davranışları etkilemektedir. Bu alan literatürde "boş zaman" olarak ifade edilmektedir (Doğan, 2010). Robert Stebbins tarafından boş zaman aktiviteleri ciddi ve kayıtsız boş zaman olarak ele alınmıştır. Bu iki sınıflamanın, aktif/pasif, açık/kapalı, zihinsel/fiziksel/sosyal gibi öncesinde yapılmış olan tüm boş zaman aktivite sınıflandırmalarını kapsayacak kadar geniş bir sınıflama olduğu ifade edilmektedir (Işık, 2014).

Ciddi boş zaman kavramı uzun yıllar süren çalışmaları sonucunda Stebbins tarafından şu şekilde tanımlanmıştır; "özel bilgi, beceri ve deneyim gerektiren, tatmin duygusunu barındıran, kariyer elde etmek amacıyla uğruna sebat edilen, seçilen amatör, hobi ya da gönüllü faaliyetlere sistemli bir şekilde katılım göstererek harcanan zaman dilimidir" (Akyıldız Munusturlar & Argan, 2016; Gibson vd., 2002; Gould, 2005; Gould vd., 2008; Stebbins, 1982, 1997, 2007). Ciddi boş zaman sebat etmek, çaba göstermek, kariyer sahibi olmak, aktivite sonrası kalıcı faydalar sağlamak, aktivite ile ilgili sosyal bir gruba dahil olmak ve aktiviteye tutkuyla bağlanmak (Gibson vd., 2002; Gould vd., 2008; Stebbins, 1982, 1997, 2007) özellikleri ile kayıtsız boş zamandan ayrılmaktadır.

Bireylerin, sayısı oldukça fazla olan boş zaman aktivitelerinden hangisini seçeceğini kişisel tercihlerine, bu tercihlerin ise dışadönüklük, içedönüklük ve nevrozizm gibi kişisel özelliklerine bağlı olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır (Akyıldız Munusturlar & Argan, 2016; Barnett, 2006; Harden, 2008; Hills & Argyle, 1998; Kovacs, 2007; Lu & Hu, 2005; Mannell & Kleiber, 1997; Przepiorka & Blachnio, 2017; Tok, 2011; Wills, 1984). Freud, Adler, Eysenck ve Jung gibi kişilik kuramcıları da kişiliğin davranışları etkilemesinin yanı sıra boş zaman tercihlerini de etkilediği konusunda fikir birliği ortaya koymuşlardır. Kişilik ve boş zaman seçimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara (Ateş, 2009; Barnett, 2006; Çetinöz, 2005; Güler, 2005; Kovacs, 2007; Leung & Law, 2010; Lu & Hu, 2005; Mannell & Kleiber, 1997; Przepiorka & Blachnio, 2017; Tok, 2011; Tosunoğlu, 2008) göre, kişilik özelliklerinin boş zaman aktivite tercihlerini etkilediği, boş zaman seçiminin daha yüksek dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Kişilik özellikleri ile ciddi boş zaman katılım düzeyi arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara (Akyıldız Munusturlar & Argan, 2016; Han, 2020; Hungenberg & Gould, 2015; Liu, 2014) az rastlanmakla birlikte yapılan araştırmalarda kişilik özellikleri olarak dışadönüklük, deneyime açıklık ve uyumluluk düzeyi yüksek olan ciddi boş zaman katılımcılarının öznel iyi oluş ile birlikte yaşam tatmini ve boş zaman tatmininin de yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada ise taekwondo sporcularının ciddi boş zaman katılım düzeylerine göre kişilik özelliklerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Ülkemizde taekwondo sporunun popülerliğine bakıldığında, fiziksel ve ruhsal açıdan faydalar sağlayan bir spor branşı olması ve milli takım bünyesinde Avrupa ve dünya şampiyonlarında ve olimpiyatlarda sporcularımızın birçok başarı elde etmiş olmasından ötürü, ülkemizde lisanslı sporcu sayısının her geçen gün arttığını, popüler bir spor branşı haline geldiğini (Karademir, Pakyardım & Mahmut, 2022) ve ciddi boş zaman aktiviteleri kapsamında dahil olunan savunma sporlarından biri olduğunu söylemek mümkündür. Kim vd. (2011), alan yazındaki çalışmaların taekwondonun fiziksel ve sosyal faydalarına, yaşamsal stres ve yaşam tatmini ile ilişkisine, özgüven, kendini ifade etme, sorumluluk gibi değişkenler üzerindeki etkisine odaklanıldığını, ancak taekwondonun ciddi boş zaman perspektifiyle ele alınması gerektiğini, kümeleme analizi yoluyla taekwondocuların gruplara ayrılarak gruplar arasındaki farklılıkların ortaya konulmasının önemli olduğunu ve farklı değişkenlerle ilişkisinin de ileriki araştırmalarda incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Buradan hareketle bu araştırmanın temel amacı Taekwondo sporcularının ciddi boş zaman katılım düzeylerinin incelenmesi ve kişilik özellikleri bakımından farklılıkların araştırılmasıdır. Bu temel amaç çerçevesinde oluşturulan alt amaçlar ise şu şekildedir;

- Ciddi boş zaman katılım düzeyine göre taekwondocuların kümelere ayrılması,
- Kümelere ait kişilik özelliklerinin belirlenmesi ve farklılıkların incelenmesi,
- Demografik özelliklere göre kümeler arasındaki farklılıkların incelenmesidir.

2. Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın yöntem kısmından bahsedilmektedir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, taekwondo sporcularının ciddi boş zaman katılım düzeylerine göre kümelere ayrılması ve kümelerdeki katılımcıların kişilik özellikleri arasındaki farklılıkları incelenmesi amacıyla yapılan tarama modelinde betimsel bir çalışma olup, nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini taekwondo milli takım sporcuları oluşturmakla birlikte, Türkiye Taekwondo Federasyonu 2019 yılında 1341 sporcunun uluslararası müsabakalarda milli takımımız adına yarışarak ülkemizi temsil ettiğini ifade etmiştir. Araştırma evreninin 1000-1500 aralığında olduğu çalışmalarda, örneklem sayısının 106-183 aralığında olması .01 ile .05 güven aralığına işaret etmektedir (Kotrlik & Higgins, 2001). Bu çalışmada kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen 150 taekwondocu çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 150 milli taekwondocuya ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda (Tablo 1) özetlenmiştir.

2.3. Veri Toplama Yöntemi

Veri toplama yöntemi olarak anket kullanılan bu çalışmada, çalışmanın etik uygunluğu için üniversitenin Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından onay alınmıştır (15.12.2022 Tarih, 24553 Sayı). Katılımcılara araştırmanın amacı, katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu, araştırmadan ayrılma hakkına sahip oldukları, araştırma sonuçlarının gizliliği hakkındaki bilgileri içeren metin, anket formunun ilk sayfasında paylaşılmıştır.

2019 yılı Temmuz ayı içerisinde Ankara'da gerçekleştirilen milli takım kampına dahil olan, Avrupa Yıldızlar Taekwondo Şampiyonasına katılan tüm taekwondoculara (n=40) anket uygulanmıştır. 2019 yılında Ankara'da düzenlenen Türkiye Taekwondo Poomsae Şampiyonasına (13-17 Mart) katılan 60 milli takım sporcusu ve 2019 yılında Antalya'da düzenlenen Uluslararası Türkiye Açık Taekwondo Turnuvası ve Avrupa Kulüpler Şampiyonasına (16 Şubat) katılan 50 milli takım sporcusuna, kolayda örnekleme yöntemiyle ulaşılarak veriler toplanmıştır. Dolayısıyla veriler 2019 yılı Şubat-Temmuz ayları içerisinde araştırmacı tarafından yüz yüze anket uygulama yöntemiyle toplanmıştır.

Üç bölümden oluşan anket formunun birinci bölümünde katılımcıların ciddi boş zaman katılım düzeylerini belirlemek amacıyla Ciddi ve Kayıtsız Boş Zaman (CKBZ) Ölçeği, ikinci bölümünde katılımcıların kişilik özelliklerini incelemek amacıyla Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT) kullanılmıştır. Son bölüm ise demografik özellikler ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Taekwondocuların ciddi boş zaman katılım düzeyinin belirlenmesi amacıyla, 42 madde ve 9 faktörlü bir yapıdan oluşan psikometrik nitelikleri kanıtlanmış CKBZ Ölçeği (Akyıldız, 2013) kullanılmıştır. Ölçeğin 18 yaş ve altındaki çocuklara uygulanabilirliğine yönelik geçerlik ve güvenilirlik çalışması Hastürk ve Akyıldız Munusturlar (2021) tarafından yapılarak, bu yaş grubu için de psikometrik niteliklere sahip bir ölçme aracı olduğu doğrulanmıştır. CKBZ Ölçeği 5'li likert (1=Kesinlikle katılmıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum) tipinde olup, boyutları kariyer, yeterlilik hissi, psikososyal fayda, terapatik fayda, sosyal

dünya, bağlılık, kişilik, azim ve kişisel çabadır. Bu çalışma için faktörlere ilişkin Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları sırasıyla .82, .80, .85, .83, .82, .86, .76, .84, .75 olarak hesaplanmış olup, toplam ölçeğin güvenilirlik katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır.

Kişilik özelliklerinin tespit edilmesi amacıyla 40 madde ve 5 faktörden oluşan Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT) (Bacanlı, İlhan & Aslan, 2009) kullanılmıştır. SDKT sorumluluk, nevrozizm (duygusal dengesizlik), dışadönüklük, yumuşak başlılık, deneyime açıklık boyutlarından oluşan ve bu boyutlara uygun birbirine zıt 40 sıfat çifti kullanılarak geliştirilen iki uçlu (bipolar) bir ölçektir. Bu çalışma için faktörlere ilişkin Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları sırasıyla sorumluluk boyutu için .92, nevrozizm boyutu için .69, dışadönüklük boyutu için .97, yumuşak başlılık boyutu için .88, deneyime açıklık boyutu için .76 olarak hesaplanmış olup, toplam ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Toplanan veriler SPSS 20.0 Paket Programı ile analiz edilmiştir. Örneklemeye alınan 150 verinin istatistiksel analizlere hazır hale getirilmesi amacıyla, kayıp değerler yerine seriler ortalaması yöntemi kullanılarak yeni değer ataması yapılmıştır. Uç değerlerin belirlenmesinde z skorlarının -3 ile +3 skorları arasında olup olmadığı test edilmiş ve veri setinde uç değere rastlanmamıştır. Normallik varsayımı için basıklık ve çarpıklık katsayıları hesaplanmış ve -1 ile +1 (Morgan vd., 2004) aralığında olduğu tespit edilerek verilerin normal dağıldığı ortaya çıkmıştır. Analizlerin doğru sonuçlar verebilmesi için çoklu doğrusallık ve tekliklik testleri yapılarak bağımlı değişkenler olan CKBZ Ölçek faktörleri ile SDKT faktörleri arası korelasyon katsayılarının <.90 olduğu ve çoklu bağlantı sorununun olmadığı (Büyüköztürk, 2013) tespit edilmiştir.

Çalışma grubunda yer alan 150 taekwondocunun ciddi boş zaman katılım düzeylerine göre gruplara ayrılmasında kümeleme analizi uygulanmıştır. Küme sayısını belirlemek amacıyla öncelikle hiyerarşik kümeleme analizi yöntemlerinden Ward metodu, sonra hiyerarşik olmayan kümeleme analizlerinden k-ortalamalar kümeleme analizi (Nakip, 2006) kullanılmıştır.

Ciddi boş zaman katılım düzeylerine göre kümelendirilmiş olan taekwondocuların kişilik özellikleri arasındaki farklılıkları tespit etmek amacıyla MANOVA yapılmıştır. Varyans-Kovaryans matrislerinin eşitliği varsayımının test edilmesinde Box's M istatistiği kullanılmış ve anlamlılık değerinin .05'den büyük olması (Box's M= 18.026, p=.312) nedeniyle matrislerin eşit olduğu ortaya çıkmıştır (Field, 2009). Son olarak kümelere ait profillerin ortaya konulmasına yönelik olarak taekwondocuların ciddi boş zaman katılım düzeylerinin demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının sınanması amacıyla ki-kare analizi yapılmıştır.

3. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde elde edilen bulgulardan bahsedilmektedir.

3.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Katılımcılara ilişkin demografik özellikler incelendiğinde, cinsiyet değişkeninde neredeyse eşit bir dağılımın olduğu, % 34.7'sinin 16-20 yaş katılımcılardan oluştuğu, ağırlıklı olarak 6-10 yıldır taekwondo ile uğraşan (%47.3) haftada ortalama 5 gün taekwondo antrenmanı yapan (%30), büyükler (%30.7) ve Poomsae (%32) kategorisinde yarışan lise (%42.7) veya lisans/ön lisans (%41.3) düzeyinde eğitim gören bireylerden oluştuğu ortaya çıkmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Özellikler

	Sıklık	%		Sıklık	%
<i>Cinsiyet</i>			<i>Eğitim durumu</i>		
Erkek	76	50.7	İlköğretim	13	8.7
Kadın	74	49.3	Lise	64	42.7
<i>Yaş</i>			Lisans/Ön lisans	62	41.3
12-15	37	24.6	Lisansüstü	11	7.3
16-20	52	34.7	<i>Antrenman sıklığı</i>		
21-25	34	22.7	Haftanın 3 günü	10	8.0
26-30	12	8.0	Haftanın 4 günü	24	16.0
31 ve <	15	10.0	Haftanın 5 günü	45	30.0
<i>Spor yılı</i>			Haftanın 6 günü	40	26.7
5 yıl veya >	27	18.0	Haftanın her günü	29	19.3
6-10 yıl	71	47.3	<i>Yarışma kategorisi</i>		
11-15 yıl	25	16.7	Yıldızlar	30	20.0
16-20 yıl	12	8.0	Gençler	12	8.0
21 yıl veya <	15	10.0	Ümitler	14	9.3
			Büyükler	46	30.7
			Poomsae	48	32.0
N=150					

3.2. Kümeleme Analizine İlişkin Bulgular

CKBZ Ölçek boyutlarına göre katılımcıların kümelene eğilimlerini incelemek amacıyla hiyerarşik kümeleme analizi yapılmıştır. Kümeler arası heterojenliği ve küme içi homojenliği en ideal şekilde yakalayacak küme sayısının belirlenmesi amacıyla, hiyerarşik kümeleme analizi yöntemlerinden Ward yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda ortaya çıkan ağaç grafiği ve yığışım tablosu verileri ile birlikte olası küme sayısı 2 olarak belirlenmiştir. Küme sayısını netleştirmek ve kümeleme çözümlerini hiyerarşik olmayan kümeleme analizi ile tekrar test etmek amacıyla, K-ortalamlar kümeleme analizi yapılmış ve en uygun küme sayısının 2 olduğu ortaya çıkmıştır.

İki kümeden oluşan taekwondocuların ciddi boş zaman katılım düzeylerine göre aralarındaki farklılıkları gösteren ANOVA tablosu (Tablo 2) incelendiğinde, kümeler arasında tüm faktörlere göre anlamlı farklılıkların ($p < .01$) olduğu tespit edilmiştir.

Kümeleme analizi sonucunda 110 taekwondocudan oluşan birinci kümenin ortalamalarının tüm faktörlerde, 40 taekwondocudan oluşan ikinci küme ortalamalarına göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle, birinci kümeyi oluşturan taekwondocuların ciddi boş zamanı oluşturan tüm boyutlarda almış oldukları puanlar, ikinci kümeyi oluşturan katılımcıların puanlarından daha yüksektir. Bu bulgudan hareketle, birinci kümeyi oluşturan taekwondocular, puan ortalamalarının 5 (kesinlikle katılıyorum)'e yakın olması nedeniyle "yüksek düzey mücadeleçiler" (YDM), ikinci kümeyi oluşturan taekwondocular, puan ortalamalarının ağırlıklı olarak 3 (ne katılıyorum ne katılmıyorum) olması nedeniyle "orta düzey mücadeleçiler" (ODM) olarak adlandırılmıştır. YDM, kümeler arasında ciddi boş zaman katılım düzeyi bakımından en yüksek puana sahipken, ODM'in ciddi boş zaman katılımının orta düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Kümelere ait ortalama puanlar incelendiğinde, yüksek düzey mücadeleci taekwondocuların psikososyal fayda ve boş zaman kariyeri boyutlarında, orta düzey mücadeleci taekwondocuların ise psikososyal fayda ve kişilik boyutlarında daha yüksek ortalamaya sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Kişisel çaba boyutu ise her iki kümede de en düşük ortalama puana sahip ciddi boş zaman özelliği olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. Kümeleme Analizi Sonuçları

Faktörler	Kümeleme		F	p
	1. Küme (n=110)	2. Küme (n=40)		
	YDM	ODM		
	Ort.	Ort.		
Azim	4.63	3.63	158,769	.000**
Boş zaman kariyeri	4.80	3.94	213,770	.000**
Kişisel çaba	4.24	3.09	116,407	.000**
Psikososyal fayda	4.82	4.05	98,290	.000**
Terapatik fayda	4.46	3.63	77,258	.000**
Sosyal dünya	4.24	3.41	47,348	.000**
Bağlılık	4.45	3.56	97,501	.000**
Yeterlilik hissi	4.32	3.80	26,207	.000**
Kişilik	4.63	4.05	59,822	.000**

** $p < .01$ (1=Kesinlikle katılmıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum) (YDM: Yüksek düzey mücadeleçiler, ODM: Orta düzey mücadeleçiler)

3.3. MANOVA Analizine İlişkin Bulgular

Kişilik özelliklerine göre kümeler arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla MANOVA analizi yapılmıştır. YDM ile ODM olmak üzere taekwondocularardan oluşan 2 küme bağımsız değişkenler olarak ele alınırken, kişilik özelliklerini oluşturan nevrozizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk değişkenleri ise bağımlı değişkenler olarak analize dahil edilmiştir. Analize başlamadan önce varyans-kovaryans matrislerinin eşit olduğu (Box's M= 18.026, $p=.312$) ve Levene testi sonucunda varyansların homojen olduğu ($p>.05$) ortaya çıkmış ve gerekli varsayımlar sağlanmıştır.

MANOVA sonuçlarına göre, taekwondocuların kişilik özellikleri ciddi boş zaman katılım düzeyleri bakımından karşılaştırıldığında, 2 kümeden oluşan taekwondocuların kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır ($F_{(5, 144)}=5.451$, $p<.01$, Wilks' Lambda (λ)=.841). Etki büyüklüğü olarak hesaplanan kısmi eta kare değeri ($\eta^2=.159$), kişilik özelliklerine ilişkin varyansın %15.9'unun bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerinde düşük düzeyde etkisinin olduğunu göstermektedir (Cohen, 1998).

Kümeleme kişilik özelliklerine ilişkin ortalamaları incelendiğinde, yüksek düzey mücadeleci taekwondocuların orta düzey mücadeleçilere göre daha yüksek düzeyde sorumluluk, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık puanına sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Orta düzey mücadeleci taekwondocuların daha yüksek düzeyde nevrozizm puanına sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 3).

Yüksek ve orta düzeyde mücadeleci taekwondocuların nevrozizm ($F_{(1,148)}=11.970$, $p=.001$), dışadönüklük ($F_{(1,148)}=9.870$, $p=.002$), deneyime açıklık ($F_{(1,148)}=6.162$, $p=.014$), yumuşak başlılık ($F_{(1,148)}=12.859$, $p=.000$) ve sorumluluk ($F_{(1,148)}=17.813$, $p=.000$) puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farklılığın pratikteki etkisinin ($\eta^2=.04 - .11$) düşük düzeyde (Cohen, 1998) olduğu saptanmıştır (Tablo 3). Buna göre ciddi boş zaman katılım düzeyi arttıkça, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutlarına ait ortalama puanların anlamlı bir şekilde arttığını söylemek mümkündür.

Etki büyüklüğü dikkate alındığında en yüksek etkiye ($\eta^2=.11$) sahip olan sorumluluk boyutunun yüksek düzey mücadeleci taekwondocularda oldukça yüksek ortalama puana sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla yüksek ve orta düzey mücadeleci taekwondocuların kişilik özellikleri bakımından ayrılmasında en önemli boyutun sorumluluk sahibi olma kişilik özelliği olduğu söylenebilir.

Tablo 3. MANOVA Analizine İlişkin Bulgular

Kişilik Faktörleri	Kümeler				Levene	ANOVA			
	YDM		ODM			F	p	F	p
	Ort	ss	Ort	ss					
Nevrotizm	2.87	.88	3.41	.71	2.278	.133	11.970	.001**	.07
Dışadönüklük	5.60	.97	5.02	1.01	.018	.893	9.870	.002**	.06
Deneyime Açıklık	5.61	.96	5.16	1.02	.219	.640	6.162	.014*	.04
Yumuşak başlılık	5.47	.88	4.85	1.04	1.873	.173	12.859	.000**	.08
Sorumluluk	6.29	1.01	5.47	1.12	2.325	.129	17.813	.000**	.11

**p<.01 *p<.05 1=Hiç uygun değil 7=Çok uygun, YDM: Yüksek düzey mücadeleçiler, ODM: Orta düzey mücadeleçiler, Ort: ortalama, ss: standart sapma, η²: kısmi eta kare

3.4. Ki-Kare Analizine İlişkin Bulgular

Kümeler arasında demografik özelliklere göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek amacıyla ki-kare analizi ve çapraz tablolardan yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yaş, eğitim durumu ve yarışma kategorisi ile kümeler arasında anlamlı farklılıklar olmadığı ($p>.05$); cinsiyet, haftalık antrenman günü ve spor yılı bakımından kümeler arasında anlamlı farklılıkların ($p<.05$) olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 4).

Cinsiyete göre taekwondocuların ciddi boş zaman katılım düzeyleri karşılaştırıldığında, orta düzey mücadeleçiler grubunda yer alan taekwondocuların ağırlıklı olarak erkek, YDM'in, ise daha çok kadın katılımcılardan oluştuğu ortaya çıkmıştır. Haftalık antrenman günlerine göre gruplar arasındaki farklar incelendiğinde, yüksek düzey mücadeleci taekwondocuların orta düzey mücadeleçilere göre haftalık daha sık antrenman yaptıkları söylenebilir. Spor geçmişlerine yönelik karşılaştırma yapıldığında her iki grupta da 6-10 yıllık taekwondo geçmişine sahip olan katılımcıların ağırlık kazandığı, ancak YDM grubunda orta düzey mücadeleçilere göre 21 yıl ve daha fazla taekwondo geçmişine sahip olan katılımcıların daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Ciddi Boş Zaman Katılım Düzeyinin Demografik Özelliklere Göre Farklılaşması

Demografik Özellikler	YDM	ODM	X ² (p)
Yaş	12-15 yaş	28 (%26)	4.870 (.30)
	16-20 yaş	34 (%31)	
	21-25 yaş	25 (%23)	
	26-30 yaş	9 (%8)	
	31 yaş ve üstü	14 (%12)	
Cinsiyet	Kadın	62 (%56)	8.157 (.004)**
	Erkek	48 (%44)	
Eğitim Durumu	İlköğretim	10 (%9)	2.256 (.52)
	Lise	43 (%39)	
	Üniversite	48 (%44)	
	Lisansüstü	9 (%8)	
Haftalık Antrenman Sıklığı	Haftada 3 gün	2 (%1)	30.180 (.000)**
	Haftada 4 gün	15 (%14)	
	Haftada 5 gün	32 (%29)	
	Haftada 6 gün	34 (%31)	
	Haftanın her günü	27 (%25)	
Yarışma Kategorisi	Yıldızlar	25 (%23)	8.073 (.08)
	Gençler	8 (%7)	
	Ümitler	7 (%6)	
	Büyükler	31 (%28)	
	Poomsae	39 (%36)	
Spor Yılı	1-5 yıl	18 (%16)	10.733 (.03)*
	6-10 yıl	55 (%50)	
	11-15 yıl	13 (%12)	
	16-20 yıl	10 (%9)	
	21 yıl ve üzeri	14 (%13)	

4. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, kümeleme analizi yöntemi kullanılarak taekwondocuların ciddi boş zaman katılım düzeylerine göre gruplandırılması ve gruplar arasındaki farklılıkların kişilik özellikleri ve demografik özellikler bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Kümeleme analizi sonucunda taekwondocuların 2 farklı kümeden oluştuğu ortaya çıkmıştır. CKBZ ölçeğinde yer alan 9 faktörün ortalama değerleri 1. kümede 2. kümeye göre daha yüksek puana sahip olduğundan, ilk küme YDM ve 2. küme ODM olarak adlandırılmıştır. Ciddi boş zaman katılım düzeyinin yanı sıra, demografik özellikleri bakımından da kümeler arasında farklılıkların olduğu ortaya çıkmıştır. Bu anlamda ciddi boş zaman katılımı gösteren taekwondoculara ait ortaya çıkan tipolojiler incelendiğinde (Tablo 5), yüksek düzey mücadeleci taekwondocuların daha çok kadın, üniversite mezunu, haftanın 6 günü antrenman yapan ve ağırlıklı olarak Poomsae çalışan taekwondoculardan oluştuğu; orta düzey mücadeleci taekwondocuların ise daha çok erkek, lise mezunu, haftanın 5 günü antrenman yapan ve gençler düzeyinde taekwondo çalışmalarına ve yarışmalarına katılan sporculardan oluştuğu ortaya çıkmıştır.

Kümeler arasında kişilik özelliklerine ilişkin farklılıkların incelenmesi amacıyla yapılan MANOVA analiz sonuçlarına göre, 2 kümeden oluşan taekwondocuların kişilik özellikleri arasında anlamlı farklılıkların olduğu ortaya çıkmıştır. Yüksek düzey mücadeleci taekwondocuların, orta düzeyde mücadele eden taekwondoculara göre sorumluluk, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık puanlarının daha yüksek olduğu, ODM'in ise nevrozizm kişilik özelliği bakımından daha yüksek ortalama puana sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, ciddi boş zaman katılımı arttıkça taekwondocuların daha sorumluluk sahibi, dışadönük, deneyime açık ve yumuşak başlı oldukları ve daha düşük düzeyde nevrozik bireyler oldukları ortaya çıkmıştır.

Boş zamanlarında savunma sporları ile ilgilenen bireylerin kişilik özelliklerinin incelendiği araştırmalarda (Aksu, 2018; Alkan, 2019; Duthie vd., 1978; Selucik, 2021; Skelton vd., 1991; Wargo vd., 2007; Zengin, 2010) yumuşak başlılık ve dışadönüklük puanlarının ilgilenmeyenlere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Boş zamanlarında savunma sporu olarak Taekwondo ile ilgilenen bireylerin saldırganlık puanlarında düşüş olduğu (Skelton vd., 1991) ortaya çıkan diğer bulgular arasındadır.

Tablo 5. Ciddi Taekwondocuların Tipolojisi

Orta düzey mücadeleci	Yüksek düzey mücadeleci
Erkek	Kadın
Lise	Üniversite
Haftada 5 gün antrenman	Haftada 6 gün antrenman
Gençler	Poomsae
Yüksek düzeyde dışadönük,	Oldukça yüksek düzeyde dışadönük,
Yüksek düzeyde sorumluluk sahibi,	Oldukça yüksek düzeyde sorumluluk sahibi,
Yüksek düzeyde yumuşak başlı,	Oldukça yüksek düzeyde yumuşak başlı,
Yüksek düzeyde deneyime açık,	Oldukça yüksek düzeyde deneyime açık,
Orta düzeyde nevrozik	Düşük düzeyde nevrozik

Spora katılım ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar incelendiğinde, dışadönük bireylerin sportif etkinliklere katılımının ağırlık kazandığı, içedönük bireylerin ise daha çok yalnız zaman geçirmeye dayalı okuma ve televizyon izleme gibi etkinlikleri tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Mannell & Kleiber (1997) spor ile ilgilenen bireylerin spor yapmayan bireylere göre yüksek oranda dışadönük bireyler olduklarını ifade etmiştir (Akyıldız, 2013). Bu bulgular ışığında dışadönük kişilik özelliğinin sportif boş zaman aktivitelerine katılım ile ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır (Allen vd., 2021; Chen, 2007; Çelik, 2021; Kovacs, 2007; Lu & Hu, 2005). Król-Zielińska vd. (2015)'nin yapmış olduğu araştırmada, şampiyonluk düzeyinde yarışan sprinter, uzun mesafe koşu, futsal ve taekwondo sporcularının nevrozik, dışadönük, deneyime açık, sorumlu ve yumuşak başlı olma özellikleri arasında

fark ortaya çıkmamıştır; ancak ortalama puanlara bakıldığında taekwondocuların diğer branşlardaki sporculara göre dışadönüklük puanlarının daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Aksu (2018) yapmış olduğu çalışmada taekwondo sporcularının millilik düzeyinde oluşunun yumuşak başlılık ve dışadönüklük puanlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Her ne kadar Franken vd. (1994)'nin yaptığı çalışmada, mücadele sporlarının saldırgan, atılgan ve acıya dayanıklı olma gibi kişilik özelliklerine sahip sporcular tarafından tercih edildiği belirtilse de (Cox, 1993), mücadele sporlarıyla ilgilenen, özellikle siyah kuşak seviyesine gelmiş sporcuların daha yumuşak başlı, özgüvenli ve benlik saygısı yüksek bireyler oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuca benzer şekilde Lafuente vd. (2021)'nin yapmış olduğu çalışmada da dövüş sanatları ile ilgilenen bireylerde öfke ve saldırganlık puanlarının düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla yapılan araştırmalarda ciddi boş zaman katılımcılarının katılım düzeyleri ile yumuşak başlılık kişilik özelliği arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Diğer bir kişilik özelliği olan sorumluluk, görev alma bilinci, düzenlilik, güvenilirlik ve yüksek disiplin ile yakından ilgilidir. Sorumluluk sahibi olan bireylerin iş ahlakı anlayışının boş zamanlara da yansıyor olması sebebiyle, sorumluluk sahibi olan kişileri ciddi boş zaman etkinliklerine katılırken görmek mümkündür (Kovacs, 2007). Stebbins (1997) sorumluluk puanı yüksek olan bireylerin sorumluluk sahibi olmayan bireylere göre ciddi boş zaman etkinliklerine katılımlarının daha yüksek düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Keza bu çalışmada da yüksek düzey mücadeleciler taekwondocuların sorumluluk puanlarının orta düzey mücadelecilere göre daha yüksek olduğu ve sorumluluk sahibi olmanın diğer kişilik özellikleriyle kıyaslandığında en yüksek ortalamaya sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Kişilik özelliği olarak nevrozizm (duygusal dengesizlik) boyutu üzerine yapılan çalışmalarda, fitness yapan bireyler, ciddi boş zaman katılımcıları olarak aktif sporcular ve risk sporları ile uğraşan bireyler (Barnett, 2006; Chen, 2007; Kovacs, 2007; Tok, 2011) kişilik özellikleri bakımından incelenmiş ve katılımcıların nevrozizm puanlarının düşük düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Benzer bir şekilde bu araştırma da taekwondocuların hem harcadıkları çabanın hem de diğer tüm ciddi boş zaman boyutlarındaki ortalama puanların artması, nevrozizm puanlarında düşme ile sonuçlanmıştır. Dolayısıyla boş zaman etkinliklerinde mücadele ya da harcanan çaba, zaman ve enerji arttıkça, ciddi boş zaman katılımının arttığını ve nevrozizm puanının düştüğünü söylemek mümkündür.

Sonuç olarak araştırma bulgularından hareket ile, yapılan diğer araştırmaların sonuçları da dikkate alındığında, taekwondocuların sorumluluk, dışadönüklük, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık kişilik özelliklerine ilişkin puanların artması ciddi boş zaman katılım düzeyinin artmasıyla sonuçlanırken, nevrozizm kişilik özelliğine sahip olan bireylerin daha düşük düzeyde ciddi boş zaman katılımı gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla ciddi boş zaman katılım düzeyinin ortaya konulması ve kişilik özelliklerinin katılım düzeyini belirlemede önemli bir rolü olduğunun bilinmesinin, ileriki araştırmalarda hem boş zaman araştırmacıları hem de uygulayıcılarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın bir sınırlılığı olarak, ileriki araştırmalarda daha fazla sayıda taekwondo sporcusuyla, kayıtsız sporcuları da örnekleme dahil ederek yapılacak olan kümeleme analizi çalışmalarının, kayıtsız ve ciddi boş zaman katılımcılarının kişilik özelliklerine ait tipolojilerinin ve karşılaştırmalarının daha derinlemesine incelenmesine imkân tanıyacağı düşünülmektedir. Ayrıca taekwondo sporunun yanı sıra diğer mücadele sporlarına ilişkin katılımcıların örnekleme dahil edilmesi ve kişilik özellikleri ve boş zaman katılım düzeylerine ilişkin karşılaştırmaların yapılması, ileriki araştırmalara ilişkin öneri niteliğinde tavsiye edilebilmektedir.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Destek Bilgisi: 17. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 13-16 Kasım 2019, sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Etik Onayı: Makalede, ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde **GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences Dergisinin** hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Etik Kurul Onayı: Makalede, veri toplama aşaması için gerekli etik kurulu belgesi Eskişehir Teknik Üniversitesi ve 15.12.2022 Tarih, 24553 Sayıyla düzenlenmiştir.

Çıkar Çatışması: Makalede herhangi bir çıkar çatışması ya da kazancı yoktur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Çalışma, üç yazarın katkısı ile hazırlanmıştır. Katkı oranları; 1. Yazar = %50 2. Yazar = %30 3. Yazar = %20.

Kaynaklar

- Aksu, O. (2018). *Karate sporcularının sürekli kaygı düzeyleri, duygusal zeka ve kişilik özelliklerinin çeşitli değişkenlere göre belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akyıldız, M. (2013). Boş zamana "ciddi" bir bakış: Boş zaman araştırmalarında ciddi boş zaman teorisi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(2), 46-59.
- Akyıldız Munusturlar, M., & Argan, M. (2016). Development of the serious and casual leisure measure. *World Leisure Journal*, 58(2), 124-141.
- Alkan, B. (2019). *Elit taekwondocularıda kaygının sportif performans üzerine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Allen, M. S., Mison, E. A., Robson, D. A., & Laborde, S. (2021). Extraversion in sport: A scoping review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 14(1), 229-259.
- Ateş, F. (2009). *Dans sporuyla uğraşan bireylerle diğer spor branşlarıyla (atletizm, basketbol, voleybol, tenis vb.) uğraşan sporcuların kişilik özelliklerinin karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bacanlı, H., İlhan, T., & Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.
- Barnett, L. A. (2006). Accounting for leisure preferences from within: the relative contributions of gender, race or ethnicity, personality, affective style, and motivational orientation. *Journal of Leisure Research*, 38(4), 445-474.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Chen, C.H. (2007). Personality traits and their relationship to leisure motivation and leisure satisfaction in Southern Taiwan university students. İçinde *The Impact of Technology on Sport II* (ss. 935-940). CRC Press.
- Cohen, J. (1998). Statistical power analysis for the behavioural sciences, xxi. *Hillsdale, NJ: L Erlbaum Associates*.
- Cox, J. C. (1993). Traditional Asian martial arts training: A review. *Quest*, 45(3), 366-388.
- Çelik, S. (2021). *Rekreasyon aktivitelerine katılan etkileyici ve etkilenenlerin öznel canlılık ve dışadönüklülük özelliklerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Çetinöz, F. (2005). *Bireysel ve takım sporları yapanların kişilik faktörü analizi, Cattell'in 16 kişilik faktörü envanteri ile üst düzey sporcular üzerinde bir araştırma* (Yüksek Lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, İ. (2010). *Sosyoloji Kavramlar Sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları

- Duthie, R. B., Hope, L., & Barker, D. (1978). Selected personality traits of martial artists as measured by the adjective checklist. *Perceptual and Motor Skills*, 47(1), 71-76.
- Franken, R. E., Hill, R., & Kierstead, J. (1994). Sport interest as predicted by the personality measures of competitiveness, mastery, instrumentality, expressivity, and sensation seeking. *Personality and Individual Differences*, 17(4), 467-476.
- Field, A. (2009). Discovering statistics using SPSS (3. Baskı). London and New York: Sage.
- Gibson, H., Willming, C., & Holdnak, A. (2002). "We're gators... not just gator fans": Serious leisure and University of Florida football. *Journal of Leisure Research*, 34(4), 397-425.
- Gould, J. M. (2005). *The development of a serious leisure inventory and measure* (Doktora tezi), Clemson University, Park, Recreation and Tourism Management.
- Gould, J., Moore, D., McGuire, F., & Stebbins, R. (2008). Development of the serious leisure inventory and measure. *Journal of Leisure Research*, 40(1), 47-68.
- Güler, M. (2005). *Artistik cimnastikle ilgilenen elit sporcuların kişilik yapısı* (Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Han, J. H. (2020). The effects of personality traits on subjective well-being and behavioral intention associated with serious leisure experiences. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(5), 167-176.
- Hastürk, G., Akyıldız Munusturlar, M. (2021). Covid-19 pandemi öncesi ve sürecinde basketbol ve muay thai sporcularının ciddi boş zaman alışkanlıklarındaki değişimin incelenmesi, 19. Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, Türkiye.
- Harden, M. (2008). *The five factor model of personality and leisure experience* (Unpublished doctoral dissertation), California State University, Fullerton.
- Hills, P., & Argyle, M. (1998). Positive moods derived from leisure and their relationship to happiness and personality. *Personality and Individual Differences*, 25(3), 523-535.
- Hungenberg, E., & Gould, J. (2015). Serious leisure and personality dimensions in club sport athletes. *The Sport Journal*, 18.
- Işık, U. (2014). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda okuyan ciddi boş zaman katılımcılarının kişilik özelliklerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Karademir, T., Pakyardım, C., & Mahmut, A. (2022). *Her Yönüyle Taekwondo*. Efe Akademi Yayınları.
- Kim, J., Dattilo, J., & Heo, J. (2011). Taekwondo participation as serious leisure for life satisfaction and health. *Journal of Leisure Research*, 43(4), 545-559.
- Kotrlik, J., & Higgins, C. (2001). Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research appropriate sample size in survey research. *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19(1), 43.
- Kovacs, A. (2007). *The leisure personality: Relationships between personality, leisure satisfaction, and life satisfaction* (Doktora tezi). Indiana University.
- Król-Zielińska, M., Ciekot-Sołtysiak, M., Zieliński, J., & Kusy, K. (2015). The personality of highly trained athletes in view of the big five model. *Antropomotoryka Journal of Kinesiology and Exercise Sciences*, 72(25), 29-34.
- Lafuente, J. C., Zubiaur, M., & Gutiérrez-García, C. (2021). Effects of martial arts and combat sports training on anger and aggression: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 58, 101611.
- Leung, R., & Law, R. (2010). A review of personality research in the tourism and hospitality context. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 27(5), 439-459.
- Liu, H. (2014). Personality, leisure satisfaction, and subjective well-being of serious leisure participants. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 42(7), 1117-1125.
- Lu, L., & Hu, C.-H. (2005). Personality, leisure experiences and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 6, 325-342.
- Mannell, R. C., & Kleiber, D. A. (1997). *A social psychology of leisure*. Venture Publishing Inc.
- Morgan, G. A., Leech, N. L. Gloeckner, G. W. & Barrett, K. C. (2004). *SPSS for Introductory Statistics: Use and Interpretation*. Psychology Press.

- Nakip, M. (2006). Pazarlama Araştırmaları: Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Przepiorka, A. M., & Blachnio, A. P. (2017). The relationships between personality traits and leisure time activities: Development of the leisure time activity questionnaire (LTAQ). *Neuropsychiatry*, 7(6), 1035-1046.
- Selucik, A. (2021). *Üniversite öğrencilerinin uzak doğu sporlarına yönelim nedenleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Skelton, D. L., Glynn, M. A., & Berta, S. M. (1991). Aggressive behavior as a function of taekwondo ranking. *Perceptual and Motor Skills*, 72(1), 179-182.
- Stebbins, R. A. (1982). Serious leisure: A conceptual statement. *Pacific Sociological Review*, 25(2), 251-272.
- Stebbins, R. A. (1997). Casual leisure: A conceptual statement. *Leisure Studies*, 16(1), 17-25.
- Stebbins, R. A. (2007). *Serious Leisure*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Tok, S. (2011). The big five personality traits and risky sport participation. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 39(8), 1105-1111.
- Tosunoğlu, F. (2008). *Orta öğretimde okuyan takım sporları ile uğraşan sporcu öğrencilerin spor branşlarına göre kişilik özelliklerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Wargo, M. A., Spirrison, C. L., Thorne, B. M., & Henley, T. B. (2007). Personality characteristics of martial artists. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 35(3), 399-408.
- Wills, G. I. (1984). A personality study of musicians working in the popular field. *Personality and Individual Differences*, 5(3), 359-360.
- Zengin, Ö. (2010). *Bireysel mücadele sporlarındaki (taekwondo, judo, güreş) elit sporcuların kişilik özellikleri ile öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.